

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **90**

K. de Vries

Belijdenis en bedenking

MEDITATIEF **93**

P.F. Messelink

Watervrees?

WANDELEN MET GOD **94**

J. Luiten

Voor welke God leef jij?

ACHTERGRONDEN **96**

P. Houtman

Secularisatie en geschiedenis

KERKGESCHIEDENIS **99**

H. Veldman

Het onweer bij Stotternheim:
Luthers eerste keerpunt

KERKGESCHIEDENIS **103**

P.D. Bouma

Navolging uit
moderne devotie

LITURGIE EN GEMEENTE **105**

H. Veldman

De 'U zult'-compositie
van de Tien Geboden

LIED VAN DE WEEK **106**

A. de Heer-de Jong

Lied 350: God, die leven
hebt gegeven

en verder...

Gedicht / Uit de kerken /
Meegelezen

EEN VASTE BURCHT IS ONZE GOD

Een vaste burcht is onze God,
een wapen onverschrokken.
Hij maakt ons vrij uit het complot
waarin wij zijn betrokken.
De aloude slang
gaat listig zijn gang
op macht zeer belust,
wanstaltig toegerust
beheerst hij deze wereld.

De macht van mensen kent een grens,
wij zijn zo snel verloren.
Nu strijdt voor ons een zuiver mens
die God zich heeft verkoren,
die zoals u weet
Jezus Christus heet.
Grootmachtig is Hij,
God zelf is ons nabij,
Hij haalt de overwinning.

Hoe duister deze wereld is,
des duivels ook bij tijden,
wij weten in die wildernis
de Heer aan onze zijde.
De vijand speelt wel
zijn beestachtig spel
maar machteloos, want
één woord van Christus' kant
doet hem ter helle varen.

Ria Borkent

Uit: Een schaal met water, 40 Bach-koralen herdicht,
Kok, Kampen 1997

BELIJDENIS EN BEDENKING

K. de Vries

Kerkelijk leven

Een nieuwe trend?

In nog geen twee jaar tijd gebeurde het tot driemaal toe. In De Reformatie wordt een publicatie van een gereformeerd predikant besproken waarbij de binding aan de belijdenis aan de orde wordt gesteld.

En het had vaker dan driemaal kunnen zijn.

Tekent zich binnen onze kerken een nieuwe trend af?

Pot en ketel, balk en splinter

Het gaat mij nu niet om de publicaties en de predikanten zelf. Het lijkt mij dan ook niet nuttig om de voorbeelden met naam en toenaam op te halen. Bovendien is in een aantal situaties de stand van zaken inmiddels gewijzigd.

Het gaat mij vooral om iets anders. Dat kort na elkaar publicaties verschijnen die vragen oproepen over hun overeenstemming met de gereformeerde leer, is opmerkelijk. Te meer omdat ongeveer in dezelfde tijd de synode van Berkel vergaderde. Die synode moest met teleurstelling vaststellen dat de nederlands gereformeerde kerken er bewust voor kiezen om ruimte te laten aan voorgangers die afwijken van de gereformeerde leer. Een binding aan de belijdenis wordt alleen geadviseerd. Dit is voor onze kerken een onoverkomelijk struikelblok op weg naar eenwording.

Maar nu zie je in diezelfde tijd predikanten in onze kerken ook meningen publiceren die op gespannen voet lijken te staan met de aanvaarde leer van de kerk. Zet dat die synode-uitspraak over de nederlands

gereformeerde kerken niet in een vreemd daglicht? Dat is van nederlands-gereformeerde kant dan ook wel gezegd. 'Jullie spreken naar ons toe wel stoere woorden. Maar onder vrijgemaakten zijn er toch ook die afwijken van de belijdenis?

Daar valt wel iets op af te dingen. Bij de nederlands gereformeerden zit de ruimte om eventueel af te wijken van de leer om zo te zeggen ingebakken in de afspraken. Zij kiezen er uit overtuiging voor die ruimte te laten. En ze laten die overtuiging consequent doorklinken in de kerkordelijke afspraken die ze maken.

Bij ons ligt dat anders. Onze afspraken zijn anders. Gesteld dat wij afwijkingen van de leer zouden tolereren, dan zou dat bij ons een ongelukkige inconsequentie zijn ten opzichte van de gemaakte afspraken.

Maar zou het daarmee minder erg zijn? Natuurlijk niet. Misschien juist erger. Paulus zou dan tegen onze kerken zeggen: "Hoe nu, gij, die een ander onderwijst, onderwijst gij uzelf niet?" (Rom. 2 : 21)

Wanneer wij de nederlands gereformeerden een officiële, kerkordelijk vastgelegde tolerantie verwijten die wij zelf ook kennen - misschien niet officieel, op papier, maar dan toch in de praktijk -, dan meten wij met twee maten. Daarop is dan het spreekwoord van toepassing: 'De pot verwijt de ketel dat hij zwart ziet'. En het woord van Jezus over balk en splinter.

Zover is het nu zeker nog niet. Volgens mij laten wij het niet zitten wanneer iemand afwijkt van de gereformeerde leer. Maar de vraag is wel hoeveel er nog voor nodig is om in zulk vaarwater verzeild te raken. Lijkt het toch niet die kant uit te gaan? Tekent zich een trend af in de richting van een lossere binding aan de belijdenis?

Het ondertekeningsformulier

Wat moet je doen wanneer in je denken een mening postvat die afwijkt van de gereformeerde leer? Een glasheider antwoord op die vraag geeft het Ondertekeningsformulier voor predikanten. Omdat het niet zo gemakkelijk voor iedereen te vinden is, wordt de integrale tekst ervan hierbij afgedrukt.

Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords

Wij ondergetekenden, dienaren des Woords bij de Gereformeerde Kerk te ... verklaren hierbij voor het aangezicht van de Here, oprecht en met een goed geweten dat wij er hartelijk van overtuigd zijn dat de leer van de drie formulieren van eenheid - de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels - in alle delen geheel met Gods Woord overeenstemt.

Wij beloven daarom dat wij deze leer met toewijding zullen onderwijzen en trouw verdedigen, zonder dat wij openlijk of anderszins, al of niet rechtstreeks, iets zullen leren of publiceren wat daarmee in strijd

is. Verder **beloven wij dat wij niet alleen elke dwaling, die in strijd is met deze leer, zullen afwijzen, maar die ook zullen weerleggen, bestrijden en helpen weren.** Voor het geval wij ooit **een bedenking tegen deze leer of een afwijkende mening zouden krijgen, beloven wij dat wij die niet openlijk noch anderszins zullen uiteenzetten, leren of verdedigen, hetzij mondeling of schriftelijk, maar dat wij ons gevoelen in de kerkelijke weg aan de kerkelijke vergaderingen voor onderzoek zullen voorleggen.**

Wij beloven dat wij daarbij bereid zullen zijn ons altijd gewillig aan het oordeel van deze kerkelijke vergaderingen te onderwerpen. Indien wij in strijd hiermee handelen, zullen wij als gevolg daarvan terstond geschorst worden.

Voor het geval de kerkenraad, de classis of een synode om gegronde redenen, ter wille van de bewaring van de eenheid en zuiverheid in de leer, ooit een nadere verklaring zou eisen van ons gevoelen omtrent enig deel van deze leer, beloven wij dat wij daartoe altijd bereid zullen zijn. Indien wij deze belofte niet nakomen, zullen wij eveneens worden geschorst, onverminderd het recht van appel in geval van bezwaar. Gedurende de tijd van appel zullen wij ons gedragen naar de uitspraak van de mindere vergadering.

Dit formulier geeft een duidelijk antwoord op de hierboven gestelde vraag:

- niets leren of publiceren wat met de leer in strijd is;
- een bedenking of afwijkende mening niet openlijk uiteenzetten, maar je gevoelen in de kerkelijke weg aan de kerkelijke vergaderingen voor onderzoek voorleggen.

Oorzaken van afwijkingen

De weg die het formulier wijst, is duidelijk.

Waarom wordt die weg niet altijd gegaan? Waarom verschijnen er toch wel eens artikelen of boeken die tegen de leer in (b)lijken te gaan?

Dat kan verschillende oorzaken hebben. Ik noem een paar mogelijke.

1. Argeloosheid. Je ontdekt een nieuw gezichtspunt, **maar** voor jou heeft dat niet de status van een andere leer, maar **van** een ander accent. Of **jouw** standpunt betekent enkel kritiek op formuleringen van de belijdenistekst. Of je hebt het gewoon niet door,

dat je tegen de leer ingaat.

2. **Betrokkenheid.** Een **bepaald** onderdeel van de leer of de kerkelijke afspraken zit je erg hoog. Je bent er diep van overtuigd dat daarover binnen de kerken nodig een discussie geopend moet worden. En je ziet er geen heil in om dat op een kerkelijke vergadering te doen omdat het **daar** zo moeizaam discussiëren is en omdat het een kwestie is die alle **kerken** aangaat.

3. **Visie op wetenschapsbeoefening.** Je **maakt** onderscheid tussen wetenschapsbeoefening enerzijds en prediking/onderwijs anderzijds. Het publiceren van het resultaat van wetenschappelijk onderzoek staat in jouw beleving op een ander niveau dan bijvoorbeeld het houden **van** een preek. Een wetenschappelijke publicatie zie je meer als **een** uiteenzetting die je in discussie geeft, niet als een afgeronde mening, laat staan een vaststaande nieuwe leer.

4. **Solisme.** Predikanten zijn nogal eens solistisch ingesteld. De combinatie van deze **karaktertrek** met **eerdergenoemde** factoren (argeloosheid, betrokkenheid, wetenschapsopvatting) leidt tot publicaties waarvan je als predikant de gevolgen niet altijd overziet.

Hoe zou het dan moeten?

Bovengenoemde **factoren** zouden ons ertoe moeten bewegen om **mild** te zijn in **ons** aanvankelijke oordeel over predikanten die afwijkende meningen publiceren. Broeders geef je het voordeel van de twijfel. Over dat **klimaat** wil ik in een derde **en** laatste artikel nog iets meer zeggen.

Maar eerst wil ik **benadrukken** dat **mildheid** nog wat anders is dan goedkeuren of toestaan. De **factoren** die ik hierboven **noemde**, verklaren misschien voor een deel het verschijnen van publicaties met afwijkende meningen. Maar ze rechtvaardigen het niet.

Bet **ondertekeningsformulier** probeert juist het risico van deze factoren te ondervangen. Nergens wordt het ontwikkelen van een afwijkende mening bijvoorbeeld in een negatief daglicht gesteld. Maar wel heb je je door je eigen belofte al **bijvoorbeeld** laten waarschuwen voor argeloosheid: "Voor het geval wij ooit een bedenking tegen deze leer of een afwijkende mening zouden krijgen, beloven wij &t wij die niet openlijk noch anderszins zullen **uiteenzetten**, leren of verdedigen...". Een **bedenking** of afwijkende mening? Wees eerlijk. Je hebt beloofd er niet zomaar de boer mee op te gaan.

Dus alles dan **maar** inslikken en het krampachtig achter je kiezen houden? Ook al zit het onderwerp je nog zo hoog? Nee. Je hebt alle ruimte om het aan de orde te stellen, maar dan wel op de aangewezen plek: op de kerkelijke vergaderingen. Je hebt beloofd dat je je ideeën daar voor **onderzoek** zou voorleggen.

Voor strikt wetenschappelijke doeleinden?

Maar als het dan **een zuiver wetenschappelijke** publicatie betreft? Mag je **daar geen** voorbehoud **voor** maken? Heb je daarin niet wat meer ruimte om de resultaten van je werk ter toetsing aan te bieden? Wat blijft er zo over van de vrijheid van wetenschappelijk onderzoek?

Ter toetsing aanbieden mag altijd. Maar dan wel op het juiste adres. Niet slechts voor het **forum van wetenschappers** – overigens nogal een abstractum waarbij **ik mij weinig** concreets kan **voorstellen**. Voor wetenschappers die iets hebben ontdekt dat **afwijkt**, geldt in de kerk hetzelfde adres als voor alle andere ambtsdragers. Het **ondertekeningsformulier** voor onze kerkelijke professoren en docenten – de **wetenschappers** bij uitstek – schrijft aan hen precies dezelfde procedure

voor als aan andere ambtsdragers. Wetenschapsbeoefening verleent geen *status aparte* van onaantastbaarheid. Het zou een heel onwerkbaar onderscheid zijn dat uïnnodigt tot sen *griezelige* verbrokkeling in de kerk en tot een elitaire houding van de wetenschapper. In kerken om ons heen is te zien hoeveel er kapot gemaakt wordt door de arrogantie van ongetwijfeld wetenschappelijk *begaafde* professoren en doctoren die zich allerlei vrijheden ten opzichte van de schriftuurlijke leer veroorloven.

Iedere ambtsdragers mag in onze kerken naar hartelust onderzoek doen en nieuwe ideeën ontwikkelen. Alleen, met *zn* allen hebben we om goede redenen beloofd daarbij niet solistisch te werk te gaan, maar bedenkingen of afwijkende

meningen altijd voor onderzoek aan kerkelijke vergaderingen voor te leggen.

Persoonlijke vroomheid

Wat elke predikant daartoe allereerst zou moeten motiveren, is persoonlijke vroomheid. In het vorige artikel heb ik gepleit voor *nederigheid* en *bescheidenheid*. Werp je niet op als nieuwe leraar. *Eén* is onze Meester, wij zijn allen broeders. Het beheer van de waarheid is aan alle heiligen *samen toevertrouwd*.

Leer van de woorden van de Paulus. In Galaten 1 : 8 schrijft hij: "Ook al zouden wij, of een engel uit de hemel, u een evangelie verkondigen, afwijkend van hetgeen wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt!". Paulus is bereid *ook* zichzelf te wantrouwen en zelfs te vervloeken wanneer hij met een afwijkend evangelie zou *komen*. Aan *Timoteüs* schrijft hij in dezelfde trant: "Indien iemand een andere leer verkondigt en zich niet voegt naar de gezonde woorden van onze Here Jezus Christus en de leer der godsvrucht, dan is hij opgeblazen..." (1 Tim. 6 : 3).

Paulus noemt *dus* nog een ander motief: opgeblazenheid, hoogmoed.

Alle aanleiding dus tot zelfonderzoek voor elke voorganger die een nieuw gezichtspunt ontdekt en graag wil uitdragen. Schik ik mij nog wel naar de gezonde leer? Of is het hoogmoed, die mij ertoe drijft om *mijn* nieuwste inzichten in boek of blad wereldkundig te maken? Wil ik misschien graag mijzelf profileren?

In een derde en laatste artikel (over *twee* weken) hoop ik in te gaan op de vraag: is er wel ruimte, een klimaat van openheid *waarin* afwijkende meningen kerkelijk bespreekbaar zijn?

Ds. K. de Vries is predikant van de Gereformeerde Kerk van Alphen aan den Rijn.

Uit de kerken

Persbericht

'Impact': Nieuw netwerk voor christen HBO-ers en academici

Van 30 oktober tot 1 november 1998 wordt in Helvoirt IMPACT'98 gehouden, een conferentie voor christen hbo-ers en academici. Deze conferentie is de start van een *nieuw* netwerk van jonge christen hbo-ers en academici (tot 40 jaar). Het IMPACT-netwerk beoogt een stimulans en inspiratie te zijn voor hoger opgeleiden in Nederland, die het christen-zijn ook in hun beroepsuitoefening en in hun rol in de samenleving meer inhoud willen geven.

Hoger opgeleide christenen vervullen belangrijke functies in het bedrijfsleven, de gezondheidszorg, het onderwijs, de overheid, het vrijwilligerswerk en in (kerkelijke) gemeenten. De visie van IMPACT is dat deze christen-professionals door grotere onderlinge betrokkenheid en actief contact met elkaar worden ondersteund en gestimuleerd om aan hun rol als christen in hun beroep en in de samenleving *meer* inhoud te geven.

IMPACT98 is een gezamenlijk initiatief van het Christelijk Studiecentrum ICS te Amsterdam en IPES-Nederland, de overkoepelende organisatie van christelijke studentenverenigingen in Nederland. De conferentie IMPACT'98 vormt de aftrap voor de vorming van het netwerk. Daarnaast is in samenwerking met uitgeverij Novapres een 'het-werkmagazine' IMPACT in voorbereiding.

De conferentie is inmiddels volgeboekt, *maar* ieder die belangstelling heeft voor participatie in het netwerk of graag (gratis) het netwerk magazine wil ontvangen kan contact opnemen met het Christelijk Studiecentrum ICS. Voor meer informatie: Govert J. Buijs, coördinator IMPACT, tel. 020-6257141 (kantoor Christelijk Studiecentrum ICS); Machteld Siegmans, conferentiemanager IMPACT'98 en tevens contactpersoon Impact-Magazine, tel. 020-4933989.

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DAS. G. SUNNINK, DRS. I.D. HAARSMA,
DRS. P. HOUTMAN,
PROF. DRS. B. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215501.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar, f 49,00 per halfjaar; studenten f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland: f 149,00 per jaar (Europa zeepost). Een abonnement kan per maand ingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de betalingstermijn (opzegging van jaarabonnement vóór 1 november, van een halfjaarabonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

de Stichting Braleclah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

M meditatief

En de vloed was veertig dagen over de aarde en de wateren wiesen en hieven de ark op, zodat zij oprees boven de aarde.

Gen.8:17

En er stak een zware storm op en de golven sloegen in het schip, zodat het schip reeds vol liep.

Mark.4:37

Zou Noach het benauwd hebben gehad in de ark? We lezen daar niets over in de Bijbel. Wel dat Noach een man **was** die wandelde met God. Rechtvaardig, recht door zee. Gehoorzaam volgde hij Gods bevel op, vol vertrouwen bouwde hij de **ark** en ging erin. Toch was Noach ook maar een mens. De **HERE** sloot de deur achter hem en vanaf dat moment was het wachten op het water. Niets te zien van wat er buiten gebeurde, des te meer te horen en te voelen van het **was-sende** water, onheilspellend. Honderdvijftig dagen opgesloten, waterdicht afgesloten van de buitenwereld. Net een doods-kist. Misschien heeft Noach benauwde momenten gekend. Maar één ding wist hij: hier alleen is het veilig, hier komt het water niet; straks is er weer land en lucht, leven na de dood. Dat had de **HERE** beloofd voordat Hij de deur sloot.

Eens gingen de discipelen met Jezus in een schip het water op. Dat deden ze wel vaker: enkelen onder hen hadden hun eigen boot. Bovendien: voor vervoer in Galilea was je deels aangewezen op de scheepvaart. Hun **Meester** had bevel gegeven naar de overkant te varen. Maar midden op het meer overvalt hen de storm. Hun open vissersboot maakt al gauw water. Ze dreigen te zinken. **Alle** hens **aan** dek! Maar er lijkt geen beginnen aan. Benauwde momenten voor de opvarenden. Zou dit het einde betekenen? Het water hun **graf**?

'Waarom zijn jullie zó bevreesd. Hoe hebben jullie geen geloof?', is Jezus' verwijt naderhand (vs.40). Waren zij maar als Noach. Maar ja, hun boot is ook geen ark. En wisten zij veel dat het zou gaan **stormen** als een oordeel.

Maar Jezus was toch bij hen? De Heeren Meester? Het hels kabaal bracht Hem niet van zijn stuk. En minstens hadden ze zijn woord dat ze naar de overkant zouden gaan. Weer voet aan land zouden zetten. Trouwens, met Jezus erbij kan zelfs water vaste grond onder je voeten worden. Het Meer van Galilea een zee van glas. Het **graf een** veilig voertuig naar de Overkant.

Waarom zijn jullie zo bevreesd?

Wandelen met God over water en door stormen, zelfs door de storm van het laatste oordeel, dat kan met Jezus, Minstens heb je zijn Woord. En dat al is waterdicht.

Ds. P.F. Messelink is predikant van de Gereformeerde Kerk van Goes.

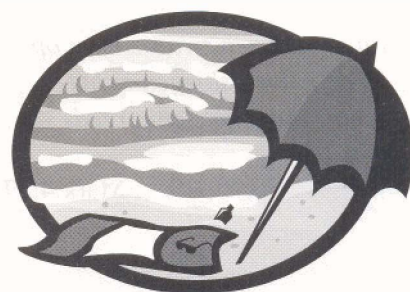

VOOR WELKE GOD LEEF JIJ?

J. Luiten

Wandelen met God

God niet. Ik ben belijdend christen. Ondertussen leef voor jezelf, om er zelf van te genieten, of het te showen voor een ander. En God staat er praktisch buiten. Voor welke God leef je dan?

Aardsgezind of hemelburger?

Salomo

Salomo was zo goed begonnen. Hij mocht een wens doen van God.³ Hij kiest wijsheid, om goed te kunnen luisteren, naar God en naar z'n mensen.

Salomo krijgt wijsheid. Dat blijkt overduidelijk als er twee publieke vrouwen bij hem komen⁴. De één is 's nachts op haar kindje gaan liggen. Dat is daardoor overleden. Toen heeft ze het stilletjes omgewisseld met het kindje van de andere vrouw. Nu staan ze er over te bekvechten bij de koning. 't is nietes – welles. Kom daar maar eens uit. Salomo roept een soldaat met een zwaard. Die moet het levende kindje doormidden hakken. 'Geef dan het kindje maar aan haar', zegt de ene vrouw. En gelijk weet Salomo: Dat is moeder! Iedereen bewondert Salomo. Wat heeft hij een wijsheid van God gekregen!⁵

Je kan wat extra verdienen. Je doet er alles voor, want het gaat om geld.

Je kunt wat moois kopen. 't Is wel duur, maar je hebt er alles voor over.

Denk je dan: Kijk uit, dat kon wel eens een afgod zijn?

Ik denk dat de meesten daar echt niet bij stilstaan. Je leeft in een wereld waarin alles draait om geld.

En als je dat kunt, dan geniet je daar toch van?

Maar ondertussen is de vraag: waar leef jij voor? Voor God, of voor wat anders, misschien toch wel voor geld, of gewoon voor jezelf?

Met andere woorden: Voor welke God leef jij?

Aardsgezind

Ik hebt een nieuwe brommer of auto. Je laat hem zien, aan je burens, aan je vrienden. Dank je God er ook voor?

Erder al, toen ja hem kocht, heb je je toen ook afgevraagd: Past het in m'n dienen van God? B het verantwoord naast m'n verplichtingen voor gezin en kerk?

Je mag van Gods gaven genieten. Maar voel je dat dan ook als gave van God?

Of geniet je gewoon van het leven, zoals iedereen dat doet, zonder daarbij aan God te denken?

Maar dan is er voor God wel waf in de plaats gekomen!

Niet de dienst voor God, maar voor wie dan wel? Voor jou zelf? Dat de

mensen jou komen bewonderen om jouw mooie spulletjes?

En als je God er niet bij dankt, aan wie dank je het dan? Aan jezelf? Jij hebt het dan toch maar even slim aangepakt?

Paulus heeft het over mensen die werelds leven. En dan zegt hij: *Hun buik is hun god*.¹ Denk aan eten en drinken. Daar lééf je dan voor. Of ze stellen hun eer in hun schande. Denk aan sex, schandelijk gedrag. In elk geval, zegt Paulus, ze zijn aardsgezind. Ze leven voor aardse dingen.

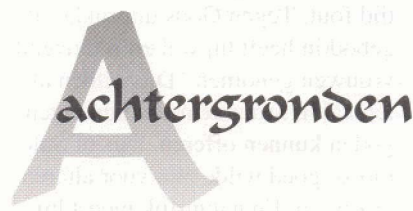
Ons vaderland is in de hemel², zegt Paulus. Daar is Christus als onze Koning. Dien Hem, hemelsgezind, als burgers van een koninkrijk in de hemel!

Ja, zul je zeggen, maar ik vergeet

SECULARISATIE EN HEILIGING

P. Houtman

Dood en opstanding

Ik denk dat er meer te zeggen is. Ik wil **beginnen** met een aantal bijbelgedeelten, die we **voor** een belangrijk deel vorige keer ook al voor het voetlicht hadden, nog eens naar voren te halen.

Romeinen 1 tekent het godsdienstige en morele verval **van** een wereld zonder God. Het klinkt verrassend actueel, maar het gaat **evengoed** over de wereld **van** Paulus' dagen. En die boutade staat in het kader van: 'Ik schaam mij het evangelie niet'. Dat evangelie brengt redding uit dat verval. 'Thans echter' is er redding door Christus. Dat is een typisch kenmerk van **deze** tijd. Hij buigt, voor ieder die gelooft, de neergaande lijn weer omhoog. Zijn kruis en zijn opstanding domineren de wereld. Hij is **gekomen** om alles weer met God te verzoenen. Hij is boven alle machten komen te staan. Hij is Heer. Ook nu, van een moderne wereld.'

In Openbaring 11 zien we zijn twee getuigen op de straten van de grote stad gedood worden; **en** dan is **het** feest in de stad. Het zou een moderne film kunnen zijn en het wordt vaak aangehaald als typering van de tendens van de moderne geschiedenis. We **zagen** al, **dat** het ook al typerend was voor de tijd waarin het geschreven werd.

Waar **het** ➔ op aan komt is dit: dat aangrijpende visioen wordt juist in **dit verband** vaak onvolledig en eenzijdig aangehaald. De dood komt voor die twee getuigen pas als zij hun getuigenis voleindigd hebben. En na drie dagen... **dan** staan ze weer levend op; en dan gaan ze omhoog, zichtbaar voor die mensen in die moderne stad die ze zo graag

*Leven wij in een gesecculariseerde samenleving? Is secularisatie een kenmerk van **onze** tijd? Met zulke uitspraken is voorzichtigheid geboden, zagen we in **de drie** voorafgaande artikelen.*

*Het probleem ligt niet bij het constateren van allerlei feiten, maar bij het kader waarin we ze **plaatsen**, het gewicht dat we eraan toekennen. Secularisatie is een verschijnsel naast andere op godsdienstig gebied. Het doet zich voor in onze tijd, in een deel van de wereld waar wij leven. Het kan best gevolgd worden door een **omgekeerde** trend.*

Onze tijd en onze cultuur zijn niet zo uniek als wel beweerd wordt. De bewering dat wij bij uitstek in een 'moderne' wereld leven, is nogal pretentieuze. En wie is bevoegd om te beweren dat bepaalde godsdienstige opvattingen en praktijken niet meer passen in die moderne wereld? In dat soort beweringen werkt de arrogantie van de Verlichting nog door, al is het vaak onbedoeld en vaak ook in strijd met de bedoeling. Op dezelfde manier heeft de postmoderne stelling dat de grote verhalen hebben afgedaan, iets van een machtswoord om zulke verhalen op een afstand te houden.

Wij leven in de laatste dagen. Dat is sinds Pinksteren zo, en dat blijft zo tot aan de jongste dag – we weten niet wanneer. Het is niet specifiek voor deze tijd.

In het poneren van 'de gesecculariseerde wereld' klinkt vaak een wat sombere bevangenheid door.

Wat zullen we er, in dit laatste artikel, **tegenover** stellen? Dat het allemaal wel meevalt? Of zullen we ons beperken tot de relativiserende

stelling dat tijden nu eenmaal op elkaar volgen en samenlevingsverschijnselen nu eenmaal naast elkaar bestaan, en dat de richting die het uitgaat niet nader te typeren valt? Dat lijkt in de lijn van Prediker te liggen; toch heeft hij meer gezegd. Het lijkt ook te passen in het postmoderne levensgevoel, dat overigens een heel andere tendens heeft dan Prediker.

dood hadden! Ze zijn één met hun Heer in zijn dood en opstanding en hemelvaart.

In deze getuigen zien we de trekken van het apostolaat zoals Paulus het heeft ervaren: 'Van alle kanten worden we belaagd, toch zitten we niet in het nauw... we worden vervolgd, maar niet aan ons lot overgelaten; we worden neergeslagen, maar komen niet om. Altijd dragen we het sterven van Jezus in ons lichaam mee, en daardoor zal ook het leven van Jezus in ons lichaam tot uitdrukking komen.'³

Het visioen van de beide getuigen maant ons tot voorzichtigheid, als we het gesecculariseerde karakter van onze samenleving willen bepalen aan de hand van statistieken. Het percentage van deze getuigen is niet significant; het is, afgerond, nul, en op een gegeven moment zelfs absoluut nul. Toch is wat hier gebeurt, een openbaar nieuwsfeit en een essentieel stuk geschiedenis. De lijn die we hier in opstanding en hemelvaart van de twee getuigen zien, vinden we doorlopen in het boek Openbaring tot in hoofdstuk 20: de gedode gelovigen heersen met Christus, duizend jaar lang. Na de schokkende beelden van een gesecculariseerde wereld (hoofdstuk 13: het beest, '...en dat niemand kan kopen of verkopen...'; hoofdstuk 17: Babel vlak vóór z'n verwoesting), zien we hier hoe een trend in de wereld die in veel opzichten mogelijk verborgen gebleven is, in wezen domineert. De niet-gesecculariseerden, die als verwaarloosbaar werden beschouwd tot de dood erop volgt, beheersen nu het wereld-beeld.

Tweeërlei trend

Geen van deze bijbelgedeelten biedt zich aan voor een onderverdeling van de 'laatste dagen' in perioden: na pinksteren eerst zoveel eeuwen de ene tendens, daarna de andere tot aan de verschijning van Christus. Er zijn periodisering met behulp van het 'duizendjarig rijk', er zijn er ook met behulp van

'corpus christianum' gevolgd door secularisatie en eindtijd. Beide zijn speculatief.

Tenslotte vinden we dan in Openbaring 22:11 – nog steeds aan wat voor ons besef het begin van tweeduizend jaar wereldgeschiedenis is! – de twee tendenzen naast elkaar gebiedend-scherp geprofeteerd: 'Wie onrecht doet, hij doe nog meer onrecht... wie heilig is, hij worde nog meer geheiligd.' Het lijkt me niet teveel gezegd, dat *deze twee tegenstrijdige trends samen, naar bijbels inzicht, karakteristiek zijn voor de wereld waar wij in leven.*

De Here Jezus heeft ze al getypeerd, toen Hij nog op aarde was, in de gelijkenis van de zaaier. Veel zaad draagt, direct al of uiteindelijk, geen vrucht. Op allerlei manieren, door allerlei factoren die in de wereld werken, komt het om. Maar er is ook zaad dat wel vrucht draagt; en dan in hoeveelheden die je op het eerste gezicht niet voor mogelijk had gehouden. Die tweede trend, die opgaande lijn, overwint. Dat komt in verscheidene gelijkenissen en in het boek Openbaring overduidelijk naar voren. 'Desecularisatie' of 'kerstening' of hoe men het ook het best denkt te kunnen benoemen, is, hoewel veelal niet de opvallendste, toch de belangrijkste trend in de wereld waar wij in leven.

Relevantie

Wanneer we onze tijd en onze samenleving willen typeren, dan doen we er goed aan om met twee woorden te spreken. Wij leven in een tijd van seculariteit en van verlossing. Of, als men de dynamiek van beide processen wil accentueren: een tijd van secularisatie en van heiliging. De moderne tijd, de eeuw van de secularisatie, is tegelijkertijd (en was al eerder) de tijd van de kerk, van de stad van God. Secularisatie is geen noodlot. De stelling dat mensen in deze tijd God en godsdienst niet als relevant ervaren, heeft zeker zin; maar we moe-

ten oppassen, onszelf en onze tijdgenoten in de slachtofferrol te praten of te laten. Dat risico lopen we met name wanneer we de term 'Godsverduistering' gebruiken. Als ik de relevantie van het geloof in deze tijd uiteen zou moeten zetten, zou ik m'n uitgangspunt nemen in de Tien Geboden. Met aan het hoofd het eerste gebod: geloof in de God, die bevrijder en Heer is – relevant zolang mensen vragen hebben over de krachten die hun leven beheersen en daarop eigen antwoorden geven. Er volgen er verscheidene die over het menselijk samenleven gaan – relevant zolang mensen met elkaar samenleven, mannen en vrouwen zijn, door elkaar bedreigd worden en elkaar bedreigen in hun fysieke of seksuele integriteit... Dit is niet bedoeld als een apologie voor de christelijke boodschap, maar wel als een ook in nieuwe tijden verstaanbaar betoog. Tegen de achtergrond van onder andere de Tien Geboden spreek ik van 'heiliging' als de tegenpool van secularisatie: religieus en ethisch, wijding aan God. Actief en passief. Het begin en de voortgang van dat proces.

Vaste bodem

Kritische beschouwingen over onze gesecculariseerde cultuur hebben meer dan eens de toon van de intellectuele cultuurkritiek. Daarin is de criticus een soort roepende in de woestijn. Er klinkt een oproep tot christelijke actie die, zo lijkt het soms, zo goed als bij het nulpunt moet beginnen. Zo'n actie heeft iets heroïsch. Maar op deze manier worden mensen, ook christenen, overvraagd.

We zullen tegenover het verdriet en de zorg over de wereldse verschijnselen in onze tijd niet stellen dat de wereld meevalt. De twee getuigen in Openbaring 11 getuigen 'met een zak bekleed'. Maar er is wel volop reden om ons te laten troosten door de realiteit van de heiliging, en die als tegenwicht te laten gelden. We hebben reden *Hem te danken*

en te loven die ons van de secularisatie keft verlost. Heeft verlost.

Ons: de kritische beschouwer van onze tijd samen met alle heiligen. Hier vinden we een medicijn tegen somberheid.

Op die manier wordt de uitvalsbasis zichtbaar van waaruit we de strijd tegen de secularisatie kunnen voeren. Het is een veel bredere en tastbaarder springplank dan alleen bepaalde goede principes.

Nuances en golven

Zullen we proberen, in onze visie op de wereld waarin we leven, beide trends bloot te leggen en aan te wijzen?

Om te beginnen geeft dat ruimte om het verleden genuanceerd te benaderen. Secularisatie blijkt inderdaad van alle tijden te zijn. In de Middeleeuwen was de christelijke religie zelf ernstig geseculariseerd. De kerk was machtig, maar gelovigen hebben geklaagd over hun tijd als een nacht. De reformatoren hebben de antichrist in het gezicht gezien. Was Nederlands bloei in de Gouden Eeuw na de Synode van Dordrecht misschien voor een belangrijk deel op slavenhandel gebaseerd? Midden in die Gouden Eeuw hebben de kanttekenaren bij de Statenvertaling bij Prediker 7:10 genoteerd: Het is 'wel geoorloofd de boosheid en ellendigheid onzer tijden te beklagen, van harte bedroefd zijnde dat de wereld hoe langer hoe snooder wordt...' De Nadere Reformatie heeft de vreemdelingschap in haar eigen wereld beleefd. En dan iets over de kerkgang: de al eerder geciteerde G. Dekker heeft in een van zijn eerdere publicaties klachten over slecht kerkbezoek uit vier eeuwen bij elkaar gezet.¹

Er is in de geschiedenis meer golfbeweging dan de 'secularisatiethese' suggereert. Op de secularisatie van het 'corpus christianum' in de Middeleeuwen volgde de Reformatie. Op de Verlichting en 'de revolutie', de Franse revolutie, volgde 'het wonder van de negentiende eeuw' – Reveil, Afscheiding, Dole-

antie –, door Groen van Prinsterer ten dele nog wel beleefd maar in zijn Handboek der geschiedenis van het vaderland niet vermeld. Veel doorwerking van het evangelie in de samenleving dateert niet uit 'onze bloeitijd', maar van veel later. Aan het eind van de negentiende eeuw kan Nederland als liberaal worden getypeerd, maar daarna is dat, onder andere door de invloed van A. Kuiper, aanmerkelijk veranderd.

De eeuw, of anderhalve eeuw, van de secularisatie is tegelijkertijd de era geworden van de zending, de verbreiding van het evangelie over de hele wereld. 'Immers, in de gehele wereld draagt het vrucht en wast het op...' – het is al een woord uit de eerste eeuw, maar in onze tijd in nieuwe proporties waarheid geworden. Niet éénmaal, maar telkens weer, de eeuwen door, is de genade van God in de samenleving opgevlamd.

Belijden

Zijn we bij onze eigen tijd aangekomen. De hier ontwikkelde gedachtengang leidt tot de uitdaging voor christelijke cultuurcritici, om naast het protesteren tegen secularisatie ook met zoveel woorden aan te geven wat ze in hun eigen

tijd wel positief vinden, waar ze de heerschappij van Christus' genade signaleren.

Is dat misschien op een eigenaardige manier moeilijk? Het vraagt om concreet positie te kiezen, 'zich te bekennen' tot groepen en verschijnselen waar men mogelijk ook nog wel reserves en kritiek bij heeft. Wordt onze vrijmoedigheid misschien getemperd door schaamte over de kerk waar we bij horen? Tegelijkertijd is deze benadering een goede oefening in het praktisch prijzen van Gods genade. Als we dat doen, volgen we het spoor van K. Schilders veelgeciteerde 'verstandige wijkouderling, die goed huisbezoek doet'.² En het spoor van Augustinus' nog veel beroemdere Godsstaat. Het is het spoor van het geloof, dat de wereld overwint.

¹ Romeinen 3:21.

Zie Efeze 1 en Kolossenzen 1.

² 2 Korinte 4:8-10, vertaling Groot Nieuws Bijbel.

³ G. Dekker, *Wat is er mei de kerk aan de hand? Over positie en functie van de kerk in de huidige samenleving*, Kampen 1971, p. 24v.

⁴ Kolossenzen 1:6.

⁵ Aan het eind van zijn *Christus en cultuur* (tweede uitgave 1947).

Ds. P. Houtman is predikant van de Gereformeerde Kerk van Twijzel-Kollumerzwaag.

Dr. C. Trimp

KERK IN AANBOUW

Haar presentie en pretentie

De groei van het Samen-op-Wegproces.
De toenemende invloed van de Evangelische Beweging. Hoe houden wij hieronder ons kerkelijk normbesef op peil?

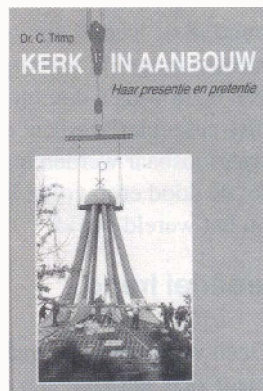
288 pag., gebonden, f 30.00

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25 - 4460 AA Goes - tel. 0113-215591

HET ONWEER BIJ STOTTERNHEIM: LUTHERS EERSTE KEERPUNT!

Ergens aan de weg van Mansfeld naar Erfurt – bij het dorp Stotternheim – staat tegenwoordig een ruwe, hoge steen opgesteld in een klein perkje. Als je het niet weet ben je er zo aan voorbijgereden.

Toch de moeite waard om er bij stil te staan? Nou ja, 'even' onthaasten mag hier wel. Want het morkeert een plek die van beslissende betekenis werd voor Maarten Luther.

De hervormingsdag van nu – in herinnering aan 31 oktober 1517 – kun je niet los zien van de gebeurtenis van 2 juli 1505 bij Stotternheim. Dat onweer, die blikseminslag, die gelofte van Luther aan de heilige Anna (de moeder van Maria). Het geheel bezorgde Maarten de doodsschrik, zo hevig dat voor hem de weg naar het klooster onontkoombaar werd.

Maar als tegenwoordige én vroegere commentatoren gelijk hebben dat een gelofte die in nood is afgelegd niet per se hoeft worden nagekomen, waarom deed Maarten Luther dat dan toch? En waarom kreeg die daad uiteindelijk grote kerkhistorische betekenis – ook voor ons in de Lage Landen?

Gewijde aarde?

De Duitsers van nu hebben op de steen bij Stotternheim de volgende tekst aangebracht:

Geweihte Erde

Wendepunkt der Reformation

**In einem Blitz vom Himmel
wurde den jungen Luther
hier der Weg gewiesen**

Om eerlijk te wezen, dat had nou niet gemoeten: zo'n uitdrukking voor de plek waar de bliksem van uit die onweerswolken vlak naast student Luther neerkwam. Gewijde aarde – heilige plekjes – nee, die kennen we niet meer. Niemand van ons is een Mozes die bij de brandende braamstruik de schoenen van zijn voeten moet doen. Omdat God spreekt. Maar sprak God dan niet in Stotternheim? Toen Luther onderweg was – hartje zomer 1505 – greep

God niet in in zijn leven om er een totaal nieuwe wending aan te geven? Volslagen anders dan hij en zijn vader hadden gedacht! Nou dan, gewijde aarde toch! Nee dus, want de hele aarde is het adres van Gods spreken. Overal moeten we luisteren naar de stem van God – in natuur en Schriftuur...!

Het verhaal van student Luther

Maarten Luther was al vier jaar student in Erfurt toen hij in 1505 de goddelijke schrik van zijn leven kreeg. Hij had op sterke aandrang van zijn vader in 1501 gekozen voor Erfurt omdat de juridische faculteit daar zeer goed stond aangeschreven. Vader wilde voor zoon-

Luther als monnik.
Kopergravure van Lucas Cranach

lief een wereldlijk beroep mogelijk maken en dat moest uitlopen op het ambt van rechtskundig adviseur van een graaf of hertog of stads-

raad. Maar de eerste jaren stond de juridische opleiding nog in de ijskast, want de jonge student diende eerst de zeven 'artes liberales' (de zgn. zeven vrije **kunsten**) te volgen. Dat Luther daarnaast alvast – in de trant van het toenmalige humanisme-ideaal – de vakken **Grieks** en Hebreeuws zou bestuderen was in Erfurt nog niet mogelijk pas met de hervorming van het universitaire studieprogramma door (m.n.) **Melanchthon** werd dat goed mogelijk. Van fundamentele betekenis voor iedere student was het zich eigen maken van de logica-wetten van de grote **Griekse** filosoof **Aristoteles** (4e eeuw voor Christus). De toepassing ervan gebeurde met name bij de **natuurwetenschappen**, de ethiek, de politiek en de metafysica. Dit denken beheerste kerk en samenleving **eeuwenlang** – de Scholastiek heerste vanaf de toppen der wetenschappen. Luther zou er later erg **kritisch** tegen ageren, omdat **Aristoteles** volgens hem niets van belang kon zeggen over God en de **onsterfelijkheid** der ziel. Want de god van **Aristoteles** bekommerde zich niet **om** menselijke aangelegenheden; zijn god was 'het zuivere denken' dat in zichzelf verzonken was en zo het eeuwige geluk beleefde. Dit scherpe oordeel spreekt de **kerkhervormer** trouwens pas in de jaren '30 uit.

Maarten Luther **was** intussen een vlot lerende student: al in 1502 had hij de graad van baccalaureus te pakken (de laagste universitaire **graad**) en in januari 1505 rondde hij zijn eerste studieperiode af met het magisterdiploma. De artes liberales **had hij** onder de knie. Nu moest de eigenlijke **speciaalstudie** nog volgen.

Intussen had de dood hem al eens op de hielen gezeten. Op reis naar huis – het **was** 'paasvakantie' – werd zijn bovenbeen diep geraakt door een degen. Een enorme (slagaderlijke) bloeding **was** het gevolg. Terwijl hij de vinger op de wond hield haastte een begeleider zich naar de stad om een arts te halen. Intussen riep Luther steeds om de

hulp van Maria. En zij had geholpen...

Als jonge student heeft Luther eens een bijbel zien liggen in de universiteitsbibliotheek van Erfurt. Hij las een gedeelte over Samuël en diens moeder Hanna, **maar** moest dat voortijdig beëindigen toen de klok hem naar colleges riep. Zijn grote **belangstelling** om het hele **boek** te lezen moest Luther nog een lange tijd uitstellen.

Het onweer

Op 2 juli 1505 maakt hij – het is weer vakantie – de voetreis van het ouderlijk huis in **Mansfeld** naar Erfurt. Een plotseling onweer **maakt** hem doodsbang en Luther doet de plichtige gelofte: 'Heilige Anna, red mij, ik zal **monnik worden!**' De **legende** – altijd meespelend in bijzondere **gebeurtenissen** – beweert dat Luther vergezeld was door een vriend die door de **bliksem** dodelijk getroffen werd. Luther blijft in leven. Hij arriveert met een loden last op zijn schouders in Erfurt: het **moet** er nu toch van komen! En terwijl vrienden en familieleden stomverbaasd reageren als ze horen dat Luther inderdaad het klooster in wil, **treft hij** binnen **veertien** dagen de nodige **voorbereidingen** en kiest voor het klooster **van** de Augustijner Eremieten in **Erfurt**.

Vader Luther kan zijn boosheid over zoveel doms van Maarten nauwelijks verkroppen. En zijn vrienden laten hem onder veel tranen gaan: het **hoeft** toch niet perse? Een gelofte in **nood** afgelegd... Het afscheid lijkt definitief.

Latere psychologen hebben Luthers daad verklaard vanuit een psychose die hem ten opzichte van zijn vader al **jarenlang** parten speelde. Andere onderzoekers **vermoedden** dat Luther nogal onder de indruk was van een zieke vriend die onverwacht gestorven was. En het ongeluk met de degen moet Luther er waarschijnlijk **ook** toe gebracht hebben de ernst van de dood in te **zien**. Je **kunt** zomaar **voor** God moeten ver-

schijnen. En die God is ... de Toornende Wreker van al het kwaad dat onder de zon geschiedt. Zijn gerechtigheid eist dat er nu eenmaal gestraft wordt. Om echter meer kans op eeuwig geluk te maken **kun** je **maar** beter **veilig** achter dikke **kloostermuren** gaan zitten.

Hoe dan ook, we schrijven 17 juli 1505 als de deur van het Augustijner klooster achter Luther dichtslaat. 'Nooit zou ik het klooster verlaten. Ik was helemaal aan de wereld afgestorven.'

Luthers aanvechtingen: wie is God? En...wie ben ik?

Maar toch blijft de **monnik** Luther met grote vragen zitten. De wereld is niet buiten de deur te houden. **Geen** **kloostermuur** is hoog en dik genoeg. Immers, het **hart** is de bron van alle **smartelijke** aanvechtingen. En die strijd **neemt** eerder toe dan af. **De** rust van de goede werken die **Gode** welgevallig zijn, die ontbreekt. De toestand wordt pijnlijk. De angst dat het nooit goedkomt tussen God en mens haudt Luther dag en nacht bezig. Het is de angst voor de hel. Vertwijfeling - komt een mens er niet in om? Daar is de overste van de **Augustijner** orde, broeder Johanna von Staupitz (geb. 1469). Hij neemt Luther op gezette tijden de **biecht** af. Hij leert zijn jonge broeder grondig kennen. En **hij**, de oudere, **ontfermt** zich over de jongere en ... wijst hem op de Man van **smarten**, op **Christus** aan het **kruis** van Golgotha. Maar is die vriendelijke, liddende Christus van toen nu niet de strenge rechter die oordeelt over alle levende zielen? **Von Staupitz** vraagt op een gegeven ogenblik: 'Waarom ben jij zo treurig?' Luther antwoordt: 'Ach, waar moet ik heen?' Daarop reageert Von Staupitz vaderlijk: 'Ach, jij weet niet hoe nodig dit voor je is; anders groeit er niets goeds uit je.' Deze schrale troost brengt Luther dus niet veel verder. Hij wil zekerheid van het heil. Toch is **Von Staupitz** de man ge-

weest die Luther steeds op de Heilige Schrift heeft gewezen. En hij zorgt er uiteindelijk voor dat Luther – intussen doctor in de theologie – hem opvolgt als professor in de bijbelse exegese te Wittenberg (1512). Daarmee wordt het bezig zijn met het Woord van God een dagelijkse noodzaak voor Luther. Maar ook een vreugde?

In de jaren die volgen behandelt Luther de Psalmen. Hierin gaat hij anders te werk dan veel van zijn voorgangers: hij laat in veel gevallen de allegorische uitleg achterwege en benadrukt veel meer de woordelijke betekenis van de teksten. En wat als helemaal nieuw overkomt is dit: Luther wijst vanuit

door Luther gezien als 'Gods schenkende gerechtigheid'! De gerechtigheid die Christus door Zijn dood aan het kruis verworven had, wordt de zondaar in het geloof geschonken, terwijl Christus de zonde op Zich neemt. Luther, die hier van 'de vrolijke ruil' spreekt, staat op eens in het ware licht! 'Ik voelde me als opnieuw geboren, en door de open poort trad ik het Paradijs binnen!'

In dit wondermooie licht verbleken de contouren van de Scholastiek steeds meer. Luther kwalificeert deze denkmacht met al haar onderscheidingen als 'volmaakte onzin' en 'enormiteit van de

bondige grondbegrippen weet te vervangen.' (in: Luther in leven en werk, Utrecht/Antwerpen 1962, p. 40).

Luther kan nu vanuit een volle evangelische overtuiging verklaren: Het heil van **God** – het staat buiten ons, in Christus – wordt ons, zondaren, toegerekend uit genade! Dat is de zekerheid die men niemand die gelooft meer afhandig kan maken!

Hoe de kerk van Rome hier vast bleef zitten aan haar traditie blijkt wel uit de woorden die vastgelegd zijn in de een van de eerste decreten van het Concilie van Trente, gedateerd 13 jan. 1547, waar we in hoofdstuk 9 lezen: 'Niemand kan met geloofs zekerheid, die geen enkele vergissing uitsluit, weten dat hij Gods genade verkregen heeft.'

De door Luther ontdekte geloofs zekerheid maakt een fundamenteel eind aan de aanvechtingen over de vraag wie God is: Hij is genadig en barmhartig! Niet eeuwig zal Hij toornen! (Psalm 103) Dat is alleen maar in het geloof te verstaan. En wie is de mens? Hij, de zondaar, mag delen – via de weg van geloof – in het heil van God door Christus. Door een waar geloof wordt hem al Gods heil geschonken. Wat een bevrijding! Geen toorn meer te duchten voor wie in Christus blijft.

Gevolgen

Waar Luthers levensweg op uit loopt is ons bekend: ewst zien we hem op de weg naar het protest tegen de aflaathandel door ene Johann Tetzel in 1517. Via Luthers 95 stellingen wordt Duitsland en Europa wakker geschud. Kerk en samenleving zullen zich weer moeten vergewissen van hun fundamenteën: het geloof in de God die Zich geopenbaard heeft in de Schriften, óf het stug vasthouden aan menselijke en kerkelijke tradities die zich sterk maken in zichzelf!

Hefonweer te Stotternheim. Deze 19e-eeuwse prent gaat uit van de legende dat Luther vergezeld werd door een vriend die door de bliksem dodelijk werd getroffen

de profetie der Psalmen op Christus.

In de daarop aansluitende colleges ('Vorlesungen') over Paulus' brief aan de Romeinen breekt bijna vanaf de start van de lezingen het licht van Gods genade bij Luther door. Het begrip 'gerechtigheid' (Rom. 1, 17) dat zo lange tijd in de kerkelijke traditie verstaan werd als 'Gods wrekende gerechtigheid' wordt

menselijke geest'. De Duitse historicus Gerhard Ritter schreef in dat verband: 'En duidelijk zien wij in hoe zich in de verdere bijbelcolleges dezer jaren over de Brieven aan de Romeinen, de Galaten en de Hebreeënen een waarlijk bevrijdend proces van

voltrekt dat een chaos van theologische spitsvondigheden door slechts enkele

Luther komt daardoor in botsing met zijn kerkelijke en wereldlijke superieuren. Maar hij mag volharden in het geloof voor prelaten (zoals aartsbisschoppen en kardinalen) en zelfs voor de keizer.

En ook zij kunnen niet verhinderen dat de hervorming van Luther Europa binnendringt en vaste plaats krijgt in de harten van miljoenen. Dat alles veroorzaakt vele crises – jawel – die soms de marteldood ten gevolge hebben. Maar Gods verlossend Woord krijgt vrij baan. Het bereikt ook de Nederlanden van de 16e eeuw, waar de eerste martelaren van de Hervorming jonge collega's van Luther zijn uit een Antwerps Augustijner klooster: Hendrik Voes en Johannes van Esschen (1523). Luther heeft op het bericht van hun sterven een ontroerend geloofslied gecomponeerd: Ein neues Lied. We citeren het eerste vers (in de vertaling van W.J. Kooiman):

Een nieuwe lofzang heffen we aan.
Zo wil het God de Here.
Wij zingen wat Hij heeft gedaan,

Zijn grote naam ter ere.
Te Brussel in Zuid-Nederland
heeft God twee jongelingen
geholpen met zijn sterke hand
en door zijn zegeningen
versierd met rijke gaven.

En door het moedig optreden van Luther – nee, in de eerste plaats door de kracht van Gods Geest – staan in diezelfde eeuw mannen op als Martin Bucer, Huldrych Zwingli, Johannes Calvijn en Guido de Brès, die elk op hun plaats de fakkel van het Woord doorgeven aan hun gemeenteleden. Zo is in de stormachtige 16e eeuw het fundament van de kerk weer ontdekt: de genade van God in Christus Jezus.

De stormen rondom Luther zijn intussen geluwd. In de moderne oecumene staat men open voor elkaar. Maar de stormloop tegen het Woord is nog altijd niet voorbij. Door rationalisten en postmodernisten wordt steeds weer gepoogd de kerk los te weken van haar god-

delijk fundament; en haar te binden aan menselijk vernuft. Maar we blijven hopen en bidden voor een vrije kerk die alleen maar luistert naar het vrije Woord. Opdat de gerechtigheid van God openbaar mag worden in een door vele zonden verbroken wereld.

In het onweer bij Stotternheim in 1505 begon God de weg te banen naar Luthers ontdekking van het geheim van de blijvende reformatie der kerk: het sola gratia – alleen door genade – omdat alleen Christus die schenkt door het geloof. Het geloof dat zich alleen baseert op de Schrift sola Scriptura.

Drs. H. Veldman te Zuidhorn is docent geschiedenis aan het Gomar College in Groningen.

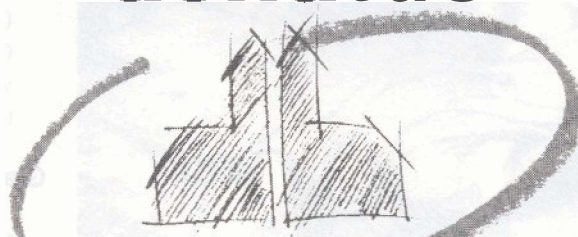
In bezit van modem?

de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel (033) 299 79 77 - Fax (033) 299 79 98

donatus

Verzekert
van Avonddmaalstel tot Zadeldak
alles onder uw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

NAVOLGING UIT MODERNE DEVOTIE

T.D. Bouma

Na de afkondiging van het edict van Worms zijn in de Nederlanden meerdere boekverbrandingen georganiseerd en werden enige personen opgepakt op beschuldiging van 'lutherye'. Maar waren het lutheranen, die drie op de brandstapel te Brussel (begin juli 1523)? Luther sprak aanstonds over deze mensen als 'een kostbaar en waardig offer voor Christus'. Tegelijk laakte hij 'het uitmaken van de heiligen voor volgelingen van Hus, Wyclif en Luther'. Desgevraagd vond Erasmus het evengoed een onbegrijpelijke zaak te willen sterven omwille van Luthers leer. Hij was niet van plan zichzelf en zijn boeken op het spel te zetten voor Luther!

De vraag of er al vóór Luther evangelisch geprekeet werd, speelt overigens veel langer dan doorgaans gedacht wordt. In Frankrijk legde de Sorbonne reeds vóór 1520 een rechtstreeks verband tussen een evangelisme in Parijs en Doornik enerzijds, en de lutherse beweging anderzijds: zulke Lieden verdienen niet zozeer een officiële aanklacht, dan wel een veroordeling als ketter om reden van halsstarrigheid! Deze ongenueanceerde aanpak is niet alleen door betroffenen, maar zelfs door het Franse hof tot einde 1523 afgewezen.

Die ongenueanceerde typering van de kant van Rome hebben de hugenoten ook vanaf de zeventiende eeuw aangevochten, als zou alles uit de koker van Luther zijn voortgekomen. De contemporaine diskwalificatie van de evangelische predikers te Metz, als 'ketterse Babelskinderen Lutherdiscipelen', geeft ons daarom ook nu te denken. Want de vastberadenheid van Johannes Castellanius in zijn gang naar de brandstapel, waartoe de

Here hem verwaardigd had, sluit een afzwering van Luther uit angst geheel uit. Daarom zoeken we een parallel in het verhoor van twee broeders van het gemene leven uit dezelfde tijd.

De fraters uit Amersfoort worden door de inquisiteur voorgesteld als 'lutheranen van uiterst verderfelijke onbetrouwbaarheden ongetwijfeld wel gans onbeschaamd, zoals maar al te zeer blijkt uit de volharding in een uiterst gevaarlijk gevoelen. Het liefst zouden zij dit hebben willen verkondigen om zó op te roepen tot hun niet te vertrouwen dwalingen'. Het 'sola fide' van de broeders wordt door de inquisiteur in een handomdraai herkend als de misleiding van de lutheranen. Het beroep op de apostel Jakobus, waarmee de inquisiteur goede

noodzakelijk verklaart, wordt door de broeders weersproken: 'Ons wordt geen toonbeeld voorgehouden van één of ander geloof, maar van levend geloof; dit laatste kan evenwel niet bestaan zonder goede werken'. Zij noemen het geloof, dat soms levend is en dan weer dood, een uitvinding van de sofisten tegenover het gelijk van de lutheranen. De broeders stellen klip en klaar: 'Geloof zonder liefde is geen geloof en ook geen deugd, maar alleen een zekere inbeelding ... Het geloofsvertrouwen is een eenvoudige weg, dat wij Gods kinderen zijn en van daaruit verlost worden, wat ook maar de werken zijn'. Vierkant verwerpen zij als heiligheidsgedoe elke eigen verdienste als grond voor verlossing. 'Als onze werken ons verlossen kunnen of ook mede werken tot onze zaligheid, dan is Christus tevergeefs gekruisigd en gestorven, en is de hele H. Schrift vals en bedrieglijk, en misleidt

Christus ons met Zijn woord en werk'. Naar algemeen gevoelen meent de inquisiteur dit alles te mogen afdoen als een lutherse uitwas! Indien we constateren, dat de beschuldiging van het volgen van Luther gespeend is van enige inhoudelijke grond, vanwaar dan die vrijmoedigheid? Daarvoor zoeken we de achtergrond in Doornik vlak voor 1500. In die tijd riepen Franse kloosters de hulp in van Windesheimers voor een kloosterreform. De St. Calixtusabdij in het bisdom Doornik kreeg daarvoor toegewezen Reinder Koetken van de Agnietenberg bij Zwolle. Het streven was niet alleen een uiterlijke versobering van het kloosterleven, maar vooral een innerlijke vernieuwing. Naar Windesheimer voorbeeld poogde men te komen tot een verband van gereformeerde kloosters (une congrégation reformée). Al direct heeft een franciscaan in de kathedrale kerk te Doornik geprekeet tegen conventen, die deze reformatie zouden tegenwerken¹. Tegelijk gispte hij de levenswandel van kerkleiders en bestempelde de vereering van Maria en de heiligen als bijgeloof. Al jaren vóór Luther laakte dezelfde prediker de aflaaithandel als simonie: 'het dwaze vertrouwen van mensen, die dachten voldaan te hebben voor hun zonden door munten te gooien in een offerkist'. Geheel naar het voorbeeld van de Moderne Devotie heeft hij de gedachte geheld, als zouden geestelijken een streepje voor hebben bij God. Ook heeft hij de sacramenten tekens genoemd, die alleen maar voedsel bieden door geloof. Een opvatting, die nota bene in 1521 ook al aan Luther is toegedacht!

Maar vindt een dergelijk vrijmoe-

dig **paulinisme** voldoende grond binnen de Moderne Devotie? Het antwoord is bevestigend, want Geert Grote heeft in even zoveel evangelische bewoordingen de **kerkelijke** toestand gehekel². En ook zag hij menselijk lijden als navolging van Christus. 'Zegt de Schrift niet: 'talrijk zijn de rampen van de rechtvaardige' en 'door vele verdrukkingen moeten wij het Koninkrijk Gods binnengaan?' (Ps. 34:20 en Hand. 14:22). Daarom omschrijft hij overeenkomstig Filip. 3 de navolging: 'Zo moeten wij daadwerkelijk christoform worden. Want de wens en de begeerte om te lijden met Christus, gekruisigd en verworpen te worden wanneer de gelegenheid zich voordoet, is het voornaamste en uiteindelijke doel van de overdenking; op zich heeft de overdenking van het lijden weinig waarde, als zij niet gepaard gaat met **het** vurig verlangen **om** Christus na te volgen'.

Scherp is Geert Grote geweest over slaafse navolgers van Rome: 'lieden, die de oordelen **van** de Kerk verheerlijken... hebben de gezindheid **van** de Schriftgeleerden en Farizeeën van vroeger, om de wet te overtreden **terwille** van menselijke overleveringen of verordeningen der ouden. Want de leringen der Kerk zijn hun **meer vertrouwd dan** natuurwetten of Gods geboden'. Op die manier 'brengt Christus in Mar. 7 op hen van toepassing de H. Schrift naar Jes. 29'. Naar Mat. 15:14 noemt hij hen 'blinden, die blinden leiden' en ook 'valse profeten, meesters der dwaling, bekleed met schapenvacht om het ongeletterde en eenvoudige volk te misleiden'. Zijn grote bezwaar tegen menig prediker uit eigen tijd is, dat hun leven een **tegenspraak** vormt met hun woorden: zij geven meer aanstoot, dan dat zij tot bekering brengen. Immers naar Jes. 58:1 moet de goede prediker 'het volk zijn overtredingen bekendmaken en de stem uit de hemel voorhouden, dat wil zeggen de Christus, en een uitleg van het Evangelie naar één of andere doctor'. Hoezeer Geert Gro-

te bewogen is met het lot van de gewone man, blijkt als hij verwijst naar Ezech. 34 ('wee de herders van Israël, die zichzelf weiden! Moeten de herders niet de schapen weiden?'). Hierop heeft Christus gedoeld in Mat. 9:36, toen Hij de schapen verstrooid zag bij gebrek aan herders!

Het blijft echter de vraag, in hoe verre de nalatenschap van Geert Grote nog bewaard gebleven was in Doornik. Maar gevoeglijk kan worden **aangenomen**, dat Johannes Castellanus in het bezit **was** van een recente Parijse uitgave. **Vóór** 1520 al zorgde Joost van Baden, **van** huis uit een broeder van het gemeene leven te **Gent**, **voor** een editie van de *Vita Venerandi patris Gerardi Magni*. Deze notities worden besloten met een 'publiek getuigenis van hem aangaande de waarachtige verkondiging **van** het evangelie, dat hij **gepredikt** heeft:

– ik Gerardus, in de volkstaal Groot genoemd, voor het aangezicht van de almachtige God, voor al het geschapene, voor u en voor alle mensen;

– ik getuig openlijk en vastberaden betreffende hen die gelovigen zijn, **daarin** dat zij hun fundament vinden in de uiterste hoeksteen Jezus Christus [Ef. 2:20];

– ik bevestig onverlet het katholieke geloof te hebben gepredikt en verdedigd, namelijk met een gezonde levenswandel **het** vaste en ontwijfelbare evangelie toegepast in leer en leven, **naar** de van godswege geïnspireerde Schriften te hebben onderwezen;

– door mij in te zetten naar het gevoelen en inzicht van de H. doctoren en de vaders **Ambrosius**, **Gregorius** [de Grote], **Augustinus**, **Hieronymus**, **Chrysostomus**, **Dionysius** [Areopagita], **Bernardus** [van Clairvaux], **Beda** [Venerabilis], **Isidorus** [van Sevilla], **Hugo** en **Richard** [van St. Victor]...

– En toch (hetgeen verre van mij is) **zou** ik mij verzetten tegen het geloof of wel de gezonde leer, zo mogelijk overal... Ook in het veroorzaken van ergernis...: zij be-

dachten **deze** feiten op onwaarachtige en leugenachtige wijze. Het bisschoppelijk gezag houd ik hoog en verdedig die in deze kwestie met eerbied.

– Als zij **toch** (wat verre zij) bedenkingen zouden hebben tegen onze voornaamste geschriften voor **het** volk, en tegen brieven aan hen die over ons gesteld zijn, **dan** geef ik ten antwoord, hoe de gezegende Bernardus het kwaad, van de met **instemming** van de paus geschreven brieven, heeft overleefd en rekenschap gaf: kennelijk is onze paus misleid door de leugen, dan wel slachtoffer **van** ongunstige omstandigheden'.

Onze slotconclusie moet **zijn**: het is wel degelijk aannemelijk, dat Johannes Castellanus zich met de **erfenis** van de Moderne Devotie roepen wist tot bloedgetuige uit navolging van Christus!

¹ Het is waarschijnlijk, dat deze beweging is aangeslagen in de stad, want acht jaar later wordt de abt van de St. Callixtus aangesteld als bisschop!

² Dit optreden van Geert Grote is nader uitgewerkt in: T.D. Bouma, *Zicht op een spoor van licht. Bijbelse vroomheid in 'duistere' middeleeuwen op aanwijzing van Jacobus Faber Stapulensis* (Barneveld, 1997), 66vv.

T.D. Bouma is van opleiding chemicus, maar heeft zich door zelfstudie toegelegd op de geschiedenis van de vroege Reformatie.

Bibliotheek Bralectah

gereformeerde bibliotheek voor mensen met een leeshandicap

...Heeft

De Reformatie ook in gesproken vorm.

Telefoon 0521 - 515946

DE 'U ZULT' – COMPOSITIE VAN DE TIEN GEBODEN

H. Veldman

LITURGIE EN GEMEENTE

**'zes dagen zult u arbeiden'.
'U zult niet stelen'.**

In een **vakante** gemeente beluister je verschillende predikanten. Dit heeft als voordeel dat je een algemeen zich voordoende ontwikkeling sneller signaleert. Zo valt het mij op dat de laatste jaren de Tien Geboden een nieuw jasje krijgen: I.p.v. de traditionele 'Gij zult' - constructie, hoor je steeds meer: 'U zult'

Je slaat er dan enkele Bijbelvertalingen op na en ontdekt dat deze formulering niet voorkomt in de onder Gereformeerden bekende versies **van** het Boek en van: Groot **Nieuws**. Het blijkt hier te gaan om een incidentele poging om een woord in een **tekst** te vervangen, zonder verder aandacht te schenken aan het verband van de tekst, noch aan de taalkundige consequenties die dit heeft.

Nu is een poging om **een** tekst te **actualiseren** – op zich – toe te juchén, maar de informatieoverdracht **moet** er **dan** wel door verbeterd worden. Dit voor wat betreft het **communicatieve** aspect.

Voor wat de taalkundige implicaties aangaat: We trappen een open 'deur' in als we zeggen dat modernisering in een tekst altijd integraal en consequent moeten zijn, omdat een taal een organisch functionerend systeem is, gekenmerkt door harmonie en structuur.

Welke informatieoverdracht vindt er nu plaats via die 'U zult' - constructie? Als we zoeken naar een antwoord op die vraag, gaan we **even** voorbij aan de mogelijkheid dat mensen de wetslezing bijwonen

uit sleur of gewoonte en deze ervaren als een automatisme waaraan weinig aandacht wordt gegeven. Bij wat we nu gaan zeggen, hebben wij echter op het oog een kerkvolk dat geconcentreerd luistert en dat in de **kerk** denkt in dezelfde taalnoties als door de **week** bij het dagelijks **werk**.

Voor zulke luisteraars heeft de **veranderde** constructie van: 'U zult', informatiewaarde nul en heeft dito werfkracht voor oplettende **buitenstaanders**.

Het ge- (ver-) *bod* van: 'Gij zult' in verledendaags **nederlands** (Imperatief - Gebiedende Wijs), is met: 'U zult' n.l. vervangen door de **beschrijving** van een toekomstigeit in het hedendaagse **nederlands** (Indicatief - Aantonende Wijs). Door deze **constructie te gebruiken** waagt de voorganger zich aan een profetische voorspelling over het **komen**de gedrag van de kerkmensen **vóór** hem. Hetgeen absurd is.

De voorlezing van de Wet is het voorhouden van **een verantwoordelijkheid**, niet de realisering daarvan. Het kan onmogelijk de constatering

zijn **van** een feit dat in de toekomst stellig plaatsvindt.

Voor zover **mij** bekend zijn er vandaag **aan** de dag drie mogelijkheden om een ge- (ver-) bod uit te **drukken**:

1. Een aparte imperatief **constructie**: Steel niet ('Groot Nieuws' versie).
2. Een modale constructie met een hulpwerkwoord, bijv. moeten of **mogen**.: 'U **mag niet stelen**'. (*Versie van Het Boek*).
3. Een infinitief constructie: 'Afblijven'.

Wij zijn dan ook van mening dat de constructie 'U zult' bij de lezing van de Wet, **een pseudo modernisering** is, die stellig niet lang stand zal houden bij voorgangers die de voorlezing van de Wet serieus **ne-men** of bij een kerkpubliek dat geconcentreerd luistert.

We zeggen dan ook tegen deze modernisering: 'U zult het niet lang meer maken' (Indicatief).

Dr. H. Veldman, te Leusden-Zuid, is kerkmusicus en was docent Frans aan de Geref. Scholengemeenschap Guido de Brès in Amersfoort.

Ds. J. Van Amstel

De rijkdom van de kinderdoop

80 pag., ing. f 10,75

Dordt in 't kort

- is God afhankelijk van de mens? -
72 pag., ing. f 10,75

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, U. Q113-215591

E

Verkrijgbaar bij de boekhandel

GOD, DIE LEVEN HEBT GEGEVEN

Lied
vandeweeek

Het lied 'God, die leven hebt gegeven' is geschreven met het oog op de dankdag voor gewas en arbeid. De dichter Ad den Besten publiceerde het in zijn liedbundel 'Loflied voor tegenstem' (1965). Hij noemt het lied **een** oogstlied, maar **een** traditioneel oogstlied is het beslist niet. **Het** houdt ons **al** zingende een spiegel voor.

De structuur van **het** lied is helder; het bestaat uit vier **strofen** en in elke strofe wordt een bepaald aspect verwoord. Strofe 1 is de **aanhef**, en de centrale **gedachte** in deze strofe is: alles komt van God. Strofe 2 geeft uiting aan het besef dat deze **door** God gegeven opbrengst van de aarde niet voor onszelf **maar** evenzeer **voor** onze naaste is. Strofe 3 verwoordt de wetenschap dat **wij** maar al te zeer geneigd zijn onze ogen en oren te sluiten voor het leed van anderen. Strofe 4 is de afsluiting **van** het gebed, **een** door het **voorgaande** geïntensiveerde bede om een werkelijk vruchtbaar leven. Geen triomf om een fantastische oogst (**waar** wij **ons** dan toch maar flink voor hebben ingezet) maar een gebed **dat** voortkomt uit diep besef van onmacht en afhankelijkheid.

Een goede tekst geeft niet direct zijn **totale** inhoud bloot en dat is **ook** het geval **bij** dit lied. Als **we** de tekst tot ons **laten** doordringen (bijvoorbeeld door het lied enkele malen door te zingen), dan ontdekken **we** meer en meer wat het te zeggen **heeft**. Woorden kunnen gebruikt worden als beelden, ze **roepen** een **diepere** werkelijkheid op. Door de keuze van woorden **kan** een tekst veel meer zeggen dan dat **wat** er strikt genomen staat.

In dit lied vinden we dat bijvoorbeeld in strofe 2. De **woorden** 'schuren die **niet** duren' roepen voor een **goed** verstaander niet het beeld op **van** een agrarische opslagruimte met een tijdelijk karakter, maar dat van **de gelijkenis** van de rijke dwaas uit Lukas 12, 13-21. Iets dergelijks is er aan de hand met het woord 'gaarde' uit r. 5. Het doet denken aan het bijbelse beeld **van** Gods wereld als wijngaard, zoals we dat vinden in Matth. 21, 33-41 en Jes. 5. Strofe 4 verwijst overigens ook terug naar Matth. 21, namelijk naar vers 43: '...**het [Koninkrijk Gods] zal gegeven worden aan een volk dat de vruchten daarvan opbrengt**'.

Er resoneren in dit lied **meer** bijbelteksten mee. In strofe 1 is dat bijvoorbeeld Deuteronomium 8, 1-10. Verder horen **we** ook de **brief** van Jacobus: hoofdstuk 5 in strofe 3 ('Welaan dan gij **rijken**...' en '... het geroep **van** hen die **uw** oogst hebben binnengehaald...') en hoofdstuk 1 vers 23 in strofe 4 ('**daders van** het Woord').

In strofe 4 valt het woord 'vruchtbaar': **'Wij dan geven, / dat ons leven / zelf ook vruchtbaar zij'**. Dit woord verwijst hier in **eerste** instantie **naar de** 'vrucht der velden' (strofe 1). Zoals God het leven heeft gegeven in der aarde **schoot** (strofe 1), zo **vragen we Hem** om ook zelf vruchtbaar te mogen **zijn**, zodat onze daden zullen spreken van Gods genade (strofe 4). Als **we** dat tot ons laten doordringen wordt gelijk duidelijk dat **hier** ook Galaten 5 doorklinkt, het **bijbelgedeelte** dat **gaat** over de vruchten **van de** Geest. Want hoe **zouden** we vruchtbaar kunnen **zijn** zonder Gods **Geest**?

Achter lied 350 gaat **nog een** verwijzing schuil, een onverwachte **verwijzing**. De sleutel daarvoor is te vinden in de structuur van de **strofen**. Elke strofe valt uiteen in tweemaal drie regels en de **eerste twee** regels **zijn** in **vergelijking met de** overige vrij kort. Ouderen kennen wellicht nog het Oogstlied van A.C.W. Staring. Dit lied blijkt **een** zelfde structuur te hebben: 'Sikkels klinken, / **Sikkels blinken, / Ruischend valt her graan. / Zie de bindsters garen, / Zie in lange schuren, / Garf bij garven staan.**' In het Compendium bij het Liedboek vertelt Ad den Besten dat hij lied 350 schreef als contrafact bij Starings Oogstlied. **Ook** lied 351, een lied voor biddag, heeft dezelfde tekststructuur.

Functioneren

Lied 350 is een gebed en dat **gegeven** is een aanwijzing **voor** het functioneren in de dienst **van** dankdag. Het kan heel goed **gezongen** worden in aansluiting bij het **voorbegede** gebed, bijvoorbeeld als **gezongen** aanhef of als gezongen afsluiting.

Hier en daar is het de gewoonte dat de kinderen van de gemeente in de dankdagdienst bepaalde **gaven meenemen** die **voarin de kerk** worden neergelegd en naderhand naar zieken, minima, daklozen, asielzoekers etcetera worden gebracht. Het lied kan goed gezongen worden bij het binnendragen van die gaven, misschien zelfs nog beter bij **het** uitdragen **ervan**.

Overigens hoeft het zingen **van** dit lied niet beperkt te blijven tot dankdag; het past overal **waar** onze **diakonale** taak ter sprake komt. **Ook** kan het **gezongen** worden in **huise-**

lijke kring, als dankkied bij de maaltijd.

Melodie

De kerkmusicus Willem Vogel schreef de melodie bij deze tekst. Het is een vrolijke en energieke melodie, die zich heel goed aanpast aan de veranderende kleur van de tekst in de strofen 3 en 4.

Het aanleren zal weinig problemen opleveren. De eerste drie regels vormen een eenheid. Na de halve rust volgt een tweede eenheid: de regels 4, 5 en 6. Deze eenheden van drie regels moeten elk in één doorgaande beweging gezongen worden.

De laatste regel is een beetje verrassend: de voorgaande regels beginnen steeds met kwartnoten en eindigen met twee halve noten (in regel 3 een halve noot en een halve rust). In regel 6 gaat het anders: daar begint de melodie juist met twee halve noten. De bewegelijkheid van de melodie wordt in deze slotregel tot rust gebracht. Bovendien komt er een mooi accent te liggen op de tekst: 'Dank voor 't daagelijks brood'.

De melodie vraagt om een levendig tempo, uitgaande van de halve noot.

Drs. A. de Heer-de Jong studeerde orgel- en kerkmuziek. Zij is werkzaam als publiciste op het gebied van de muziek, en stelde voor de E.O. de radioserie 'Kerkmuziek in de Nederlanden' samen. Zij is tevens lid van het deputaatschap voor de kerkmuziek.

350 God, die leven hebt gegeven

Willem Vogel

1 God, die le - ven
hebt ge - ge - ven
in der aar - de schoot,
al - le vrucht der vei - den
moeten we U ver - gel - den, —
dank voor 't daagelijks brood.

2 Niet voor schuren,
die niet duren,
gaaf Gij vruchtbaarheid,
maar opdat op aarde,
in uw goede gaarde,
niemand honger lijdt.

3 Maar wij rijken,
ach, wij blijken
hard en onverstoord.
Open onze oren,
Heer, opdat wij horen
't roepen aan de poort.

4 Wil dan geven,
dat ons leven
zelf ook vruchtbaar zij.
Laat in goede daden
't woord van uw genade
opgaan, sterk en vrij.

Ad den Besten, geb. 1923

Ali C. Drost-Brouwer

in prijs verlaagd

**Van f 25,90 voor
maar f 9,95**

Herdruk: Zojuist verschenen

Ing. 222 pag.

Verkrijgbaar bij de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25
4460 AA Goes
Telefoon 0113-215591

Niet de leer, maar de Heer?

Dr. A. Noordegraaf besprak in het *Centraal Weekblad* van 25 september een opvatting van prof. G.J.D. Dingemans over wat zou moeten samenbinden in de Samen op weg-kerken, met hun grote verscheidenheid aan opvattingen en keuzen. Hij zoekt het niet in de vorming van een strikte belijdeniskerk met een duidelijk omschreven binding aan de klassieke belijdenisschriften.

Gemeenschapskerk

Dingemans zelf gaat een andere weg. Hij knoopt aan bij het reformatisch model van de Woordkerk, de kerk die leeft van het nodigende Word van Jezus Christus en in wier midden mensen samen zijn die zich door Christus aangesproken weten. Concentratie op de Woord-kerk betekent dat lutheranen, hervormden en gereformeerden elkaar daarin kunnen herkennen.

Begrijp ik Dingemans goed, dan gaat het niet om een strakke eenheidsconceptie met een stevig geformuleerde belijdenis, maar om een gemeente die geconcentreerd is op het evangelie en zich verbonden weet met Christus. Dingemans noemt dat een open gemeenschapskerk, waar ruimte is voor iedere geloofsbeleving, die open is naar de samenleving en die iets van een markt van mogelijkheden vormt, een gemeente die een sterk diaconaal karakter heeft en grensdoorbrekend is. Waar Christus aanwezig is in Woord en sacrament, daar is de kerk. Christenen vinden elkaar niet in een formele geloofsbelijdenis, maar in de gemeenschappelijke roeping door Christus.

Er is veel wat me in dit sympathieke betoog aanspreekt. Dingemans wil volstrekt ernst maken met het bijbelse gegeven dat de Waarheid geen systeem of stelsel is, maar een Persoon, de levende Heer. Ik deel zijn angst voor een formalistische visie op de belijdenis en zijn aandacht voor een existentiële en bevindelijke betrokkenheid bij het evangelie. Ons kerkelijk leven zou aan diepte winnen als we elkaar inderdaad minder organisatorisch-juridisch en meer vanuit het hart van de zaak zouden aanspreken op wat we in Christus ontvangen. Wie is Christus voor jou? Wat betekent het Hem te volgen in de wereld van vandaag?

Geen laatste norm

Toch heb ik ook een aantal vragen bij dit betoog. Het doet me denken aan wat in de vorige eeuw de ethische richting in de kerk poneerde: niet de leer, maar de Heer. Ook daarin klonk iets door van een legitiem protest tegen hen die wel de letter van de geschreven belijdenis geloofden, maar nauwelijks hun geloof beleden.

Maar de vraag is dan wel: kun je de Heer losmaken van de leer? De Waarheid is een Persoon, maar wie is deze Persoon? We ontmoeten die Persoon toch in & mantel van zijn Woord. Wij leren Christus kennen vanuit de Schrift. En dat Woord wil in elke tijd beleden worden tegen bestrijding en dwaling in. Van de eerste gemeente lees je dat zij volhardde bij de leer van de apostelen (Handelingen 2:42) en dat zij gebouwd is op het fundament van het apostolische getuigenis (Efeziërs 2:20). Een open gemeenschapskerk is toch ook een belijdende geloofsgemeenschap. Terecht wordt daar in artikel 1 van de concept-kerkord de grote nadruk op gelegd. Onze ervaringen en subjectieve belevingen zijn geen laatste norm. Er is ook zoiets als een geloofsinhoud die een zekere binding van mensen vraagt. Is er nog sprake van geloofsgemeenschap als iemand ontkent dat Jezus de Zoon van God is of de betekenis van de verzoening door zijn kruisdood in twijfel trekt?

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

In het Nieuwe Testament vinden we steeds weer de vermaning om tegenover dwaling en ongelof aan de belijdenis vast te houden (bijvoorbeeld 1 Timoteüs 6:12; Hebreërs 4:14; 1 Johannes 4:2, 3). Ongetwijfeld heeft dat 'vasthouden' te maken met een existentieel en actueel belijden in een gegeven situatie, maar het omvat ook verbondenheid met wat vóór ons als waarheid beleden en geformuleerd is.

(...)

Gemeenschap wordt een vorm zonder inhoud als in een plurale kerk het gesprek over de vraag naar de rechte prediking achterwege blijft. Een formele handhaving van belijdenisschriften vormt geen bindmiddel, maar wel een beleefd belijden waarin we in verbondenheid en gemeenschap met de kerk der eeuwen antwoord geven op de vraag die vanuit het evangelie naar ons toekomt: wat dunkt u van de Christus?

Dr. UH. Keegstra

Sporen van de wederkomst van Jezus Christus

Is het bezit van luxe artikelen zonde?
Kent de geschiedenis een oorlog waarbij een derde van de mensheid de dood vond?

39 Scuds, 11.000 huizen verwoest, geen doden, Gods werk!

In deze uitgave met meer dan 350 gapersvragen, geeft ds. Keegstra zijn visie over het bijbelboek Openbaring van Johannes.

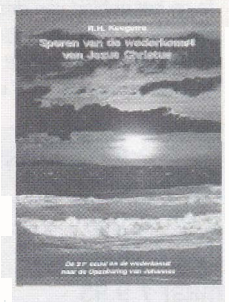
174 pag., f 17,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel

OOSTERBAAN & LE COINTRE ~ . U ~ ~ ~ . :

Postbus 25, 4460AA Goes, tel. 0113-215591

Verkrijgbaar vanaf 8 november

